

ש מ ר ר

מחלקת היסטוריה

המטה הכללי
אג"ם - מ"ה"ד

האחזקה בחזית הדרום במלחמת יום הכיפורים

נכתב ע"י
סא"ל יהודה סולומון

ש מ ר ר

כל המסר תוכן מסתובף זה, כולו את קצתו, לידעת
אנשים שאינם מוסמכים לכך עובר על חוקי ביטחון
המדינה. כל המוצא מסתובף זה, נורש למסדו לתחנה
הקרובה של השטות ישראל או למשטרה
הצבאית.

כסלו התשנ"א • נובמבר 1990

262 - 246	- אוגדה 143 - פרק החימוש.
265 - 263	- הקדמה לסיכום מסקנות ולקחים.
	- החימוש כמכפיל עוצמה וכוח המאפשר לכוחות המתמרנים
270 - 266	דציפות והמשכיות בלחימה.
	- חלק מ' - סיכום מסקנות ולקחים מפרק החימוש בפיקוד
279 - 271	ובאוגדות.
292 - 280	- חלק ב' - סיכום לקחים חיילי.
304 - 293	- סקר הפגעות טנקים במלחמת יוה"כ.
322 - 305	- ניספחים.

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

2 - 3	- תוכן העניינים.
4 - 6	- הקדמה.
7 - 9	- מבוא.
11 - 10	- רקע אג"מי למהלכי המלחמה בחזית הדרום, פרוט שלביה השונים.
16 - 12	- מרחב הפיקוד, תעלת סואץ וצירים עיקריים.
40 - 17	- תאור מהלכי המלחמה ופרוט שלביה בחזית הדרום.
	- תכניות המגננה והמתקפה של פיקוד הדרום וניספחי האחזקה
53 - 41	והתחזוקה במלחמת יוה"כ.
67 - 54	- מבנה ארגון ותפעול מערך האחזקה בצבא מצרים במלחמת יוה"כ.
89 - 68	- תורת חיל החימוש - תקציר.
114 - 90	- האחזקה בפיקוד הדרום - פרק הפיקוד והמערך הנייח.
109 - 115	- שליטה ודיווח.
- 130	- בעית האחזקה העיקרית.
- 132	- מצבת סנקים התחלתית בפיקוד הדרום.
- 133	- מצבת סנקים ב-4 נוב' 73. (ספירת הטנקים)
- 134	- סנקים שפוננו למש"אות עד 4 נוב' 73 ומצבת תומ"תים בפיקוד הדרום.
136 - 135	- קניביליזציה, מש"א, קשר פנים לטנקים.
- 137	- תיקון סנקים ע"י המערך העורפי בסיני.
141 - 139	- סיכום פרק הפיקוד.
161 - 142	- אוגדה 162 - פרק האג"מ.
191 - 162	- אוגדה 162 - פרק החימוש.
207 - 192	- אוגדה 252 - פרק האג"מ.
228 - 208	- אוגדה 252 - פרק החימוש.
245 - 229	- אוגדה 143 - פרק האג"מ.

האחזקה בחזית הדרום במלחמת יום - הכיפורים

עבודה זו של סא"ל יהודה סולומון, קצין חימוש בהכשרתו וחניך פו"מ/ברק" מחזור א' הינה יחודית ותורמת תרומה חשובה למלחמת יום הכיפורים.

נושא זה עדיין לא נתקף במחקר ההיסטורי ותחום מחקרו זה בחול ברובו על כן אריך היה החניך להשקיע זמן ועבודה מעל ומעבר למקובל בארכיונים וכאיסוף חומר קודם שניגש למלאכת הכתיבה.

עם זאת המסמך המצוי בידינו מתאר לא רק את מעורבותו העמוקה של מערך החימוש בלחימה ובכוחות השדה אלא אף את תרומתו הטכנית לסדר הכוחות בשלבי הלחימה השונים. מכאן שאנו מוצאים במחקר זה גם צדדים ארגוניים וריון בתורת הלחימה תוך הדגשת חשיבות הגורם התחזוקתי.

על רקע הוויכוח ההיסטורי בדבר משקלו האמיתי של הגורם הלוגיסטי בשדה הקרב יש לראות במחקר זה נדבך נוסף ואף אפשר ללמוד ממנו לקחים היפים לצה"ל כימים אלו.

בני מכלסון - אל"מ
רמ"ח הסטוריה

... "במלחמת יום הכיפורים, החזרנו למעגל הלחימה, מעל ל-2000 רכבים קרביים

משוריינים, נוסף על אלפי כלי רכב רכבים"...

... "היה בכך כדי להוכיח מה גדולה היתה תרומתם, של אנשי חיל החימוש לצה"ל"...

דברי תא"ל ברק, קחש"ר. מלחמת יוה"כ.

"ידיעות אחרונות", 22.12.73, לאחר

המלחמה.

.. "מלא אותם חוכמת לב לעשות כל מלאכת חרש"...

שמות ל"ה

ה ק ד מ ה

עבודתי זו באה לתאר את מערך האחזקה בזירת פיקוד הדרום במלחמת יום הכיפורים. לאחר המלחמה פירסם חיל החימוש את לקחיו שהופקו בכל הרמות. (1) כמקור לליקוט הנתונים בספר הלקחים של החיל, שימשה מערכת שלמה של דיווחים שהוקמה לצורך כך. מקורות עבודתי הם:

- א. הספרים המופיעים בניבולוגרפיה המופיעה בסוף עבודתי.
- ב. חומר רב מארכיון צה"ל. חומר שהועבר ע"י מה"ד היסטוריה לארכיון לאחר גמר סיכום הלקחים של המלחמה שהתקבל על ידי החיל, הפיקוד, האוגדות, החטיבות והגדודים.
- ג. סטנוגרמות שהועברו מקלטות לכתב על ידי מה"ד היסטוריה ומפקדת קצין חימוש ראשי, בסיועו של רמ"ח היסטוריה במה"ד.
- ד. חומר ארכיוני הנמצא בארכיון מה"ד היסטוריה.
- ה. קטעי עתונות מספרית "בית אריאלה".
- ו. קח"ש אוגדה 162 במלחמת יום הכיפורים, וכן קצינים נוספים.

עבודתי כוללת:

1. רקע אג"מי למהלכים, שלבי הלחימה ופרוט מהלכים אלו.
2. עיקרי הפעילות מ-6 אוק' 73 - 24 אוק' 73, במערך הלוחם.
3. פרוט תכניות המגננה והמתקפה של פיקוד הדרום, למולס יועמדו תכניות התחזוקה והאחזקה.
4. מבנה ארגון ותפעול מערך התחזוקה והאחזקה בצבא מצרים, ובהשוואה לחיל החימוש של צה"ל.
5. תורת חיל החימוש בקצרה.
6. סד"כ חימושי ברמת דרג ב' שעמד לדשות האוגדות במלחמה.
7. שלב הגיוס וההערכות של הגש"חים, האוגדות וקציני החימוש האוגדתיים.
8. תאור שלב התנועה לחימה.

(1) מפקדת קצין חימוש ראשי. מלחמת יום הכיפורים. לקחי חיל חימוש. אדר תשל"א, פברואר 1974. בחתימת ידו של קחש"ר, תא"ל נרק אליעז.

9. שלב הלחימה כולל: ארגון מסגרות חי"ח, תפעול המסגרות והאמצעים והתאמתם ליעודם ומעט על נושא התלפים.
10. פירוט תיקונים וחילוצים שבוצעו ברמת הגש"חים בדרג ב' בלבד, בכל גש"חי (גדודי שרותי חימוש) האוגדות ויחידות חימוש פיקודיות.
11. נספחי הפיקוד ואוגדות 162, 252, 143.
נספחים אלו כוללים:
- א. פיקוד הדרום: רמות השליטה והדווח של המחש"פ, הקמת מרכז אחזקה ברפידים, חוסר השליטה המוחלט של הפיקוד במצב הכשירות ואי היכולת לקבל נתונים, למצב כשירות. אי ההתאמה בדווח בין הדו"ח החימושי לאג"מי. המערך הנייח ושליטתו בעורף ובתנועה לחזית.
- ב. רקע אג"מי נרחב של כל אוגדה בצירוף חטיבותיה מגיוס עד לחימה, עד 7 אוק' 73 (ברמת החטיבה).
- ג. מהלכי הגש"חים, כמויות התיקונים, בעיותיו העיקריות של הגש"ח בהתארגנות לחימה ופיזור כוחותיו בשלבים השונים. עד רמת הפלוגה, כוצע על ידי שחזור כוחות חימוש מול מהלכים אג"מיים של אותה אוגדה, דבר שלא ניתן למצוא במקום אחר.
- ד. אפיון האוגדות: בכל אוגדה עסקתי בשאלות הבאות: מה היו הבעיות העקריות שבהם לקחה האוגדה בתחילת המלחמה, יחסי גומלין בין ק" החימוש האוגדתי למפקד הגש"ח, רמת הדווח, העדכון והשליטה בכוחות החימוש.
- * אוגדה 162 - פעילותה מרגע הכרזת הכוננות אופינה בפעילות האילתור והתאמת מסגרות האחזקה בדרג ב'. יחסי גומלין בין מג"ד הגש"ח לקח"ש האוגדה, גש"ח שהתאים עצמו לדרישות הכוחות המתמרנים.
- * אוגדה 252 - כאוגדה סדירה התאפיינה בכך ש: א) מיומה הראשון של המלחמה חלשה על כל מרחב סיני, היות וכוחות המילואים לא הגיעו בזמן פרוץ הקרבות. ב) הקושי להתאים את האחזקה לטנקי מג"ח (לשנותו תוך כדי המלחמה לשרמן, שוט קל וטנק טיראן. ולגבי הגש"ח ג) המעבר מגש"ח נייח לגש"ח נייד והאופן בו נכנס למלחמה והתארגן לאחזקה מול חטיבות האוגדה.
- * אוגדה 143 - כאוגדת מילואים יזמיתו הדגשים הבאים: א) אופן ההתגייסות. ב) מעשיו של קצין החימוש האוגדתי עם התארגנות האוגדה, ג) אי מוכנותה למלחמה. ד) תושיתו ויזמתו של מג"ד הגש"ח והפעלת הגש"ח במלחמה.

12. בעבודתי זו לא אעסוק בכוחות "קלמן ששון" ואוגדה 440, מפאת מחסור בנתוני החימוש. השפעתם של כוחות אלה היתה מעטה הן במלחמה והן בעבודתי, אך זהו נושא הראוי להחקר בנפרד.
13. אין מוזכרים בעבודה זאת שמות, אלא באם היתה חובה לכך, ולצדדי, על מנת שלא לפגוע בכמה מהם אבקש לא "לחטט" ולחפש שמות אלו.
14. בחיבורי זה אוכיח את יכולת כוחות החימוש כמכפיל עוצמה וכגורם לרציפות והמשכיות במלחמה על סמך כמויות התיקונים של יחידות החימוש בדרג ב'.
15. חיבורי זה מתבסס על עובדות וניתוחן, ציטוטים של גורמים חימושיים שונים שהשתפו במלחמה ושנוכחותם השפיעה לא במעט על כוחות החימוש והכח הלוחם.
16. בעבודתי לא התבקשתי לבחון תכניות חימושיות ואג"מיות אלא מה שהיצבתי ובקשתי למצוא בכל מסגרת שעליה תורת - פיקוד, אוגדות וגש"חים.
17. עיקר חיבורי עוסק בכלי הרק"ם העקריים: טנקים, תומ"חים (ארטילריה), צמ"ח ולא כלים אחרים. כדור שכלים אחרים יוזכרו אך לא כגורמים משפיעים כגון: רכב ב', נגמ"ש.
18. עבודתי זו דנה בימים 6-24 אוק' 73 בלבד. לצורך שיפור המידע לקורא, דנתי לעיתים בימים שקדמו למלחמה.
19. חיבורי מסכם גש"חים, דרג ב' בלבד ולא כוחות חימושיים בדרגים נמוכים יותר, לא מפני שזה לא חשוב אלא מכיוון שאז היה צורך לרדת ולחקור את יחידות החימוש ברמת דרג א', גודד וחטיבה וזאת אינה מטרת עבודתי. הם יוזכרו ברקע האג"מי לכל אוגדה וחטיבה בנתיחת פרק האוגדות.
20. שחזר מהלכי פלוגות החימוש של הגש"חים נעשה על פי סטנוגרמות וסיכומים של הגש"חים ושאלונים שהופצו בין קציני החימוש ומ"פ לאחר המלחמה. שחזורים כפי שבוצעו בעבודתי לא מצאתי באר מקום אחר. צרפתי מפות עדכניות לפיזור הפלוגות מול היחידות במלחמה.
21. נושא הצליחה ופלי החימוש, גישור וצליחה לא יסוכמו בחיבורי זה. ליועתי, יש לחקור נושא זה ולתחקר את אנשי החימוש שנטלו חלק בנושא כבר זה בעבודה נפרדת.
22. בעבודתי זו אני מעלה מספר שאלות:
 א. תיפקודו של קצין החימוש הפיקודי והתארגנות הפיקוד למלחמה.
 ב. אוגדה סדירה - מעבר משגרה ללחימה (אוג' 252).
 ג. אוגדת מילואים בהקמה והתארגנותה ללחימה. מיקומו של קצין החימוש ב"חגיגה גדולה זאת".

מ ב ו א

הישגו הגדול של חיל החימוש במלחמת יום הכיפורים, היה בכך, שהכלים אשר הוחייאו ע"י אנשי החיל, המתינו לצוותים שיאיישו אותם, ולא לאנשי חיל החימוש, שיטפלו בהם (2). ואכן התברר, כי אלפי כלים שתוקנו ע"י אנשי חיל החימוש במלחמה, חזרו אל שדה הקרב במהירות רבה. כוחות החימוש עבדו ברציפות 24 שעות ביממה בתנאי שדה, תחת אש ארטילרית כבדה של תותחי האויב, ולעיתים רבות אף בחושך, על מנת שלא להתגלות. כך איפשרו לכוחות המתמרנים רציפות והמשכיות במלחמה.

מלחמת יום הכיפורים אופיינה ע"י שלוש עובדות יסוד

- א. הייתה זו מלחמה שניקלענו לתוכה ללא התראה מוקדמת.
- ב. שלבי הלחימה המוקדמים אופיינו ע"י פעילות לחימה אינטנסיבית ביותר, שגרמו לשחיקה גדולה מאוד של ציוד לחימה אצל כוחותינו הכולמים. כוחות אלה עמדו בנחיתות מספרית בולטת לעומת כוחות האויב התוקפים.
- ג. מלחמה זו הייתה ארוכה מן המלחמות הקודמות שלחם צה"ל (פרט למלחמת העצמאות כמובן).

מלחמות צה"ל מאז מלחמת העצמאות היו מלחמות קצרות מאד: הן נמשכו שבוע ימים לכל היותר, וצה"ל היה ערוך להן לפני פרוץ הקרבות. היו אלה מלחמות של תנועה מהירה, ותרומתו של חיל החימוש התבטאה בעיקר בשלב ההכנה למלחמה, ובשלב שלאחר המלחמה: לא תמיד הספיק הכלי שתיקנו כוחות האחזקה, לשוב ולהשתתף בלחימה. במלחמת יום הכיפורים, לעומת זאת, באה לידי ביטוי רב מאוד פעילות כוחות חיל החימוש: הכלים הרבים שתוקנו כמה פעמים ע"י אנשי החימוש מבטאים היטב עובדה זו.

במלחמת יום הכיפורים מבחינים בשלושה שלבים:

- א. שלב הבלימה, גיוס אנשי מילואים והנחתם לחזית, דהיינו: בלימה, גיוס ותנועה.
- ב. שלב הצליחה וצבירת הכוח.
- ג. שלב מתקפת הנגד, בה נטל צה"ל את היוזמה לידיה. המלחמה הייתה, לפחות בימיה הראשונים, מלחמת בלימה ללא התקדמות. בתוך השחיקה הגדולה של מערכה זו, חשיבות עליונה לכל כלי שתוקן, וכל כלי שהוחזר לקרב שיפר את מאזן הכוחות לטובתנו. גם בימים שלאחר מכן (לאחר הבלימה) היה קצב ההתקדמות איטי יותר מאשר במלחמות הקודמות וכל כלי שתוקן ע"י הכוחות המתחזקים, שב ליחידתו והשתתף באותה מערכה ולכלל היותר בהמשך המערכה ביום הקרב הבא. בשלושה ארבעת ימי הלחימה הראשונים, עמד גורל המערכה על לשון המאזניים ולביטוי כוחו של חיל החימוש נודעה בימים אלה חשיבות רבה מאוד. בראש

(2) מתוך סיכום לקחי יום הכיפורים אל"מ (מיל') יורם לונדון קח"ש אוגדה 162 במלחמה.

ובראשונה היה על גדודי שירותי החימוש לעצור את שחיקת המערכת על ידי החזרת כל כלי במהירות הרבה ביותר למערכה ולאחר מכן לתרום ליצירת אותו כוח עדיף שלו זקוקים, כדי לצאת למתקפת נגד לקרב הכרעה. הן בדרום והן בצפון תרמו חיילי חיל החימוש בצורה מכרעת לשיפור מאזן הכוחות ולשינויו. ביומים שבין שלב הבלימה לשלב המתקפה כמעט והוכפלה כמות הכלים הכשירים של כל הכוחות.

בקרבות הבלימה הראשונים השתתפו יחידות קרביות סדירות. שלהן היו יחידות חימוש אורגניות משלהן. יחידות אלה החלו בביצוע משימותיהם מיד בפרוץ הקרבות. בעיתם הגדולה של חיילי החימוש הסדירים, היתה הפעולה במהלך מלחמת בלימה וספיגה, לפעמים תוך כדי תנועה לאחור. במצב זה נוצרה תמונה אופינית, שבה חיילי החימוש מצאו עצמם מתקנים טנקים לפני קו החזית, זאת מפני שקו החזית הועתק לאחור בעוד חיילי החימוש עסוקים בתיקון.

חיילי החימוש עבדו איפוא בתנאים קשים מאוד. תחת אש, שלפעמים היתה אש יעילה וקשה. בתנאים כאלה שילמו חיילי החימוש מחיר יקר באנשים. מספר נפגעי חיל החימוש במלחמה זו היה רב בהרבה מבמלחמות קודמות, בשל המצאות הכוחות הלוחמים, בקרב נייה ובקרב תוך כדי תנועה לאחור, בעיקר בימי המלחמה הראשונים. גם בימים שבאו לאחר מכן היו לחיילי החימוש נפגעים רבים, בעיקר בגלל הפגזות ארטילריות וריבוי התקפות אוויריות.

אפיון מיוחד, שונה מבעבר, של מלחמה זו היה התנועה הארוכה מאד של אמצעי לחימה ורכב קרבי משורין, אשר נעו על גלגליהם וזחליהם, מיחידות המילואים (הימ"חים) שבעורף אל קו החזית.

לפעמים הייתה זו תנועה לאורך מאות קילומטרים. תנועה כזו שהיא כשלעצמה מהווה משימה קשה, אף גורמת לשחיקת הציוד.

טפול מזורז ומאומץ בכלים שהגיעו לקו החזית (כדי להעמידם מוכנים לתפעול במהירות האפשרית), נדרש בו במקום מיחידות החימוש.

במלחמה נוצרים מצבים שאינם תזויים מראש, אשר הפתרונות המקובלים אינם יכולים לענות עליהם. במצב כזה יש חשיבות רבה לעצמאות, לכושר האילתור ולתושיה שמגלים האנשים בשטח. הדבר נכון לגבי חיילי החימוש לא פחות, מאשר אצל המפקדים בשדה הקרב.

התושיה שהוכיחו חיילי החימוש (תושיה של אנשי המקצוע) כמבצעי תיקונים, כמנהלי עבודה וכמארגנים של מערך עבודה - היתה נפלאה. כושר האילתור התבטא בתיקונים בדרכים נלתי מקובלות המשרתות את המטרה של השמשת הכלי אפילו על ידי השחתת כלים אחרים. לגבי השגת חלפים, לכך הייתה חשיבות רבה במלחמה שבה היה חשוב כל כלי נוסף שאפשר לספקו לכוחות הלוחמים.

כלים שנפגעו קשות הועברו לסדנאות עורפיות ולמשאיות במהירות האפשרית. למרות מגבלות ובעיות הצידים והתנועה בהם, רבים מן הכלים הושבו ללחימה בעצם ימי הקרבות כדוגמת טנקים שהחלפו בהם צריחים שלמים.

רוח ההתנדבות של אנשי המילואים ראויה לציון וזאת למרות הלחימה הקשה ואף על פי שלא תמיד הוכשרו די הצורך לבצע את המוטל עליהם באורח מושלם. אם מפני שיחידתם עדין לא הגיעה למחזור הארגון המחודש שלה, בשל הציוד החדש, היעוד החדש והמכנה החדש, שנועדו לה או אם מפני שלחלק מבעלי המקצוע צריך היה לערוך הסבה מקצועית. תכניות בנידון היו בשלב ביצוע, אלא שהמלחמה "תפסה אותם מוקדם מדי לגביהם".

תוך כדי המלחמה קלטו אנשי חיל החימוש כלי נשק וציוד חדש שנתקבלו תוך כדי לחימה, בעיקר ציוד שלל סובייטי. בעזרת הידע, ההגיון והתושיה המקצועית, השתלטו חיילי החימוש במהירות יוצאת מן הכלל על מערכות הנשק הסובייטיות. תוך החלטה מהירה בשדה הקרב, קבעו חיילי החימוש אלו כלים ניתן יהיה לקלוט מידית ולהפעילם בקרב תוך ביצוע תיקונים קלים, כגון כיוונונים, ובאילו כלים דרושים תיקונים יסודיים יותר. גם ציוד אמריקאי חדש נקלט במלחמה, והיה צורך לבדוק, לבחון, ולאשר כשירותו. במרבית המקרים לא נוצרו בעיות בנושא זה, שכן הציוד הגיע ממחסנים צבאיים, אולם בציוד מורכב יותר כגון: טנקים ותותחים מתנייעים, נמצאו גם פריטים שדרשו תיקון והתאמה. הפעולה היתה מורכבת וכללה בדיקה מושלמת של הכלי וביצועיו, הכנסת תיקונים וכווננים, ולא אחת גם יותר מכך.

הטראומה המלחמתית הקשה לא נסתיימה עבור חיילי החימוש, ב-24 אוק' 73 ובראשית 1974 - לאחר שח'קה גדולה בכלים - נטל על עצמו חיל החימוש משימה כבדה ומורכבת מאד: להחזיר את כל הכלים לכשירות מלאה עד סוף אותה שנה. וגם במשימה כבדה זו עמדו חיילי חיל החימוש בכבוד רב.